

sua torpere et totum corpus ingravescere faciunt, mentem mole carnis quasi obruunt, morbos generant, dolores et infirmitates sibi accersunt, ægram trahunt vitam. Alii passionibus ignominia servientes et infamiis se inquinantes, sanitati corporis grave nocumentum inferunt et ante tempus senes turpiter facti, misere pereunt. Alii, ut quibusdam oblectamentis vacent: v. g., saltationibus et spectaculis, refectiones, requiem, somnia, vigilias, omnia denique invertunt; et propter vanas istiusmodi causas gravius sibi nocent quam solitarii, quorum severitatem arguunt.

Qui autem vere est philosophus christianus ab his aliisque similibus diligenter abstinet, nihilque sibi permittit, nisi quod recta ratio fidei subjecta sub omni respectu approbat.

CAPUT TERTIUM.

DE OFFICIIS ERGA ALIOS HOMINES.

Tria nobis occurrunt in hoc capite examinanda, nempe 1° an homo natus sit ad societatem; 2° quænam sint ejus officia erga alios homines generatim spectatos; 3° quænam sint ipsius officia erga homines in variis societatis speciebus consideratos. Itaque tres hujus capituli erunt articuli.

ARTICULUS PRIMUS.

AN HOMO NATUS SIT AD SOCIETATEM.

Hobbes, in opere suo *de Cive*, fatetur homines alios aliis indigere, maxime pueros, senes et ægros; contendit tamen eos ex natura sua ad societatem non esse destinatos, sed essentialiter esse malos et perpetuam habere voluntatem lædendi, aliosque vi aut fraude supplantandi, ita ut conditio illorum sit status belli omnium contra omnes.

Rousseau, *Discours sur l'origine et les fondements de l'inégalité parmi les hommes*, libenter agnoscit statum naturæ puræ nunquam exstitisse, quia homines de facto semper fuerunt in societate, Deo ita volente et disponente; at, ex hypothese quod ille status exstitisset, requirit quid fuissent homines et unde conditionum inæqualitas oriri potuisset. Deinde hypothese suam obliviscens, eodem modo ratiocinatur ac si status naturæ puræ olim exstitisset. Asserit hominem natura esse rectum, simplicem, bonum, germina omnium virtutum in corde suo habere, ipsius vero depravationem soli societati tribuendam esse. Unde juxta singularem hunc auctorem, si homo in silvis, speluncis et cavernis vitam omnino agrestem duceret, more belluarum, ipsius conditio longe melior esset.

PROPOSITIO.

Homo natus est ad societatem cum aliis hominibus ineundam.

Prob. 1° Scriptura sacra. Gen., 11, 18 : Dixit quoque Dominus Deus : Non est bonum esse hominem solum : faciamus ei adjutorium simile sibi. Eccles., 11, 9 : Melius est duos esse simul quam unum; habent enim emolumentum societatis suæ; si unus ceciderit, ab altero fulciatur. Væ soli, quia cum ceciderit, non habet sublevantem se. Unde semper de facto et ubique homo vixit in societate, et ad societatem ab origine destinatus est. Ergo 1°, etc.

Prob. 2° ratione. Homo natus est ad societatem cum aliis hominibus ineundam, si ipsius necessitates, facultates et propensiones id expostulent; atqui necessitates, facultates et propensiones hominis expostulant evidenter ut societatem cum aliis hominibus ineat.

1° Ipsius necessitates. Sive enim spectetur homo in pueritia, sive in adolescentia, sive in ætate virili, sive in senio, consortio aliorum hominum semper indiget.

1° In pueritia. Etenim infans recens natus, debilis, nudus, omnibus indigens, omnium incapax, frigori, æstui et belluis expositus, nonne fame vel siti, aeris intemperie vel morsu ferarum statim perire? 2° In adolescentia, nisi ab aliis hominibus erudiatur, nobiles facultates suas ignorabit, in crassa et insuperabili ignorantia constanter versabitur, erit animal brutum, feris silvarum simile: nemo autem non videt quam hæc conditio homine sit indigna; 3° in ætate virili fiet procreatio prolis. Sed proles suscepta enutrienda, fovenda, protegenda et educanda est: porro hæc fieri nequeunt, si vir et mulier casu fortuito, dein mox secessuri, more pecudum, sibi coadunentur; quod jam modo advertimus de homine in pueritia spectato. Insuper, etiam in ætate virili consideratus, varias experiri potest et sæpe experitur infirmitates diversosque morbos, quibus sublevandis aliis indiget. Laboribus omnino necessariis sive pro se, sive pro cæteris qui a se pendent, si sibi derelinquatur, impar est. Quod magis adhuc verum est de mulieribus, propter sexus imbecillitatem. 4° In senio quid fieret homo solus in medio silvarum jacens? Quis illum enutriret, vestiret, confoveret, infirmum curaret, cadentem sublevaret, etc.? Ergo 1°, etc.

2° *Idem postulant facultates ejus.* Præclaris enim facultatibus donatus est homo quibus præcipue a brutis discrepat; v. g., habet ideas, eas comparat, in eas deflectit, ratiocinando conclusiones ex præmissis deducit, suas cogitationes vultu, gestu, vocibus, scriptura aliisque signis arbitrariis exterius manifestat, scientias acquirit, artes ediscit, suas cognitiones suamque peritiam quotidie auget, et novas perfectiones in diverso genere sibi comparare potest. At præstantissimæ illæ facultates prorsus inutiles forent, si homo, sicut feræ, vitam solitariam et omnino agrestem duceret in sylvis, montibus et speluncis. Ergo 2°, etc.

3° *Naturales hominis propensiones* similiter ostendunt illum ad societatem cum aliis hominibus ineun-

dam fuisse destinatum. Quod enim perpetua et universalis experientia constat, ab ipsa natura seu ab ipso Deo provenire merito judicatur: atqui perpetua et universalis experientia constat homines ad societatem valde esse propensos. Etenim nullus est communiter qui omne consortium cum aliis hominibus fugiat; pauci admodum visi sunt qui vitam omnino segregem ducere voluerint, et illam non ex odio societatis, sed ex alio digniori motivo eligebant. Omnes colloquiis amicorum gaudent, suos dolores eis aperiendo solatio leniuntur, vividas sensationes suas eis læti communicant, bonam famam obtinere cupiunt, aliorum miseriis commoventur, patientibus vel periclitantibus auxilium naturæ impulsu præbent, etc. Ergo 3°, etc. Ergo, etc.

Præterea, cum exemplis multo efficacius persuaderi soleant homines quam verbis, civis Genevensis debuisset vestimenta abjicere, ab omni humano consortio fugere, per campos, sylvas et montes currere, herbas depascere, de aquis sibi occurrentibus bibere, humi jacens pernoctare. Quicumque hanc doctrinam defendere volunt, eundem vivendi morem statim amplecti debent, ut ad primam integramque naturam quamprimum redeant.

Si autem adeo corrupti sint homines ut ad primævam conditionem amplius reduci nequeant, inutilis est hæc doctrina. Magis adhuc vana est si de mera hypothesi speculativa intelligi debeat, ut affirmat *Rousseau*; verus namque philosophus non disserit de homine prout creari potuisset, sed prout reipsa creatus est et nunc existit. Ergo, etc.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Societas juri naturali adversatur: ergo falsum est hominem ad illam creatum fuisse.

R. Nego ant. Ibi enim de consortio hominis cum aliis hominibus in genere tractamus: atqui demons-

travimus hanc destinationem hominis non solum juri naturali non adversari, sed illi valde congruam esse. Ergo, etc.

Inst. 1°. Nulla existere potest societas quin inde oriatur conditionum inæqualitas : at conditionum inæqualitas juri naturali adversatur. Ergo, etc.

R. Nego min. Quod enim a natura oritur, juri naturali non adversatur : at conditionum inæqualitas a natura oritur. Alii quippe natura sunt juniores et alii ætate provectiores, alii fortes et alii debiles, alii sani et alii infirmi, alii genio conspicui et alii hebetes, alii parentes et alii filii. Porro hæc omnia æqualitati adversantur. Ergo.

Inst. 2°. Omnes jure naturali sunt æquales : ergo conditionum inæqualitas juri naturali adversatur.

R. Dist. ant. Omnes jure naturali sunt æquales, eo sensu quod omnes eandem habeant naturam, eandem originem, eandemque destinationem, *conc.*; eo sensu quod nullus ab altero pendere debeat, *nego ant.* Etenim omnes homines eandem habent naturam, scilicet, corpus organum instructum et animam rationalem ei intime conjunctam; omnes eandem habent originem, videlicet a primo parente descendunt, et Deum tanquam principalem sui auctorem agnoscere debent; eandem pariter habent destinationem, nempe felicitatem alterius vitæ : sub his respectibus merito dicitur illos jure naturali esse æquales. Sed inde concludi non potest jure naturali repugnare unum esse superiorem et alterum inferiorem; repugnaret, e contra, omnes in perfecta æqualitate eo sensu versari. Ergo, etc.

Inst. 3°. Ex conditionum inæqualitate contingit alios esse tyrannos et alios servos, alios summe et aliquando injuste divites, alios vero valde pauperes et quasi fame pereuntès : hæc autem juri naturali evidenter adversantur : ergo conditionum inæqualitas juri naturali adversatur.

R. Dist. maj. Ex conditionum inæqualitate contin-

git, etc., per abusum, *conc.*; ex ipsa conditionum inæqualitate et natura societatis, *neg. maj.* Fatemur equidem ex conditionum inæqualitate contingere alios esse tyrannos et alios servos, etc. Verum infausta hæc consecutaria ex primæva conditionum inæqualitate non oriuntur, nisi per abusum; nam excogitari potest societas in quibus tales abusus locum non habent, et plures hujusmodi sunt societas : si ergo quidam homines potestate sua abutantur ut alios tyrannice opprimant, solertia vel astutia sua ut ingentes divitias acquirant, dum multi alii nimia paupertate languescunt ac pereunt, in malitiæ eorum tribuendum est non vero ipsimet societati.

Aliunde, hæc incommoda frequentiora et graviora exstitissent in statu naturæ puræ; tunc enim fortiores debiliores oppressissent, eos supplantassent, fructus collegissent, aliaque cibaria sibi acervassent, et sic in abundantia fuissent, dum alii fame periissent. Nulla fuisset securitas, neque libertas, neque mutua charitas, sed continua trepidatio et jugis pugna. Ergo conditionum inæqualitas nobis objecta multo minus juri naturali recte intellecto adversatur, quam horrendus ille status omnino agrestis.

Obj. 2°. Homo natus est ad felicitatem : atqui societas felicitati ejus adversatur. Ergo, etc.

R. Nego min. Nam 1° multo minus beatus fuisset homo vitam solitariam in silvis ducendo, quam in societate commorando, ut constat ex huc usque dictis. 2° Diversis legibus sapienter institutis ad bonum commune societas nos dirigit : in statu vero naturæ bonum commune non intenderemus, sed proprium commodum cum aliorum detrimento jugiter quæreremus. 3° Si veteres perlegamus historias, nullum reperiemus populum qui vitam sociale omnino deseruerit. Ergo omnes persuasum semper habuerunt societatem felicitati hominis essentialiter non adversari. Ergo, etc.

Inst. 1°. Illud felicitati hominis adversatur quod

originem cupiditatibus præbuit: atqui societas originem, etc. Ergo, etc.

R. Nego min. Eadem enim non est ubique forma societatis, et tamen semper et ubique eadem fuerunt cupiditates, eadem proclivitas ad malum, ad superbiam, ad iram, ad gulam, ad luxuriam, ad ignaviam, etc. Ergo in pectore humano sedem habent cupiditates. Multa quidem sunt vitia in societate; v. g., in magnis urbibus, quæ in vita sylvatica non existerent: sed alia essent vitia in sylvis quæ non sunt in urbibus, ut crudelitas, universalis corruptio, etc. Permultæ sunt etiam virtutes quæ in conditione barbara existere non possent. Illæ ergo virtutes ex ipsa societate oriuntur, dum vitia ex sola malitia humana beneficio societatis abutente procedunt. Ergo iterum dici non potest societatem per seipsam felicitati hominis adversari.

Inst. 2º alio sensu. Ex societate infiniti numero scaturiunt morbi, innumeræ infirmitates: ergo, sub hoc respectu societas felicitati hominum noxia est.

R. 1º. Dist. ant. Hi morbi hæque infirmitates ex abusu societatis scaturiunt, *conc.*; ex ipsamet societate, *nego ant.* Equidem non inficiamur plurimos existere morbos in societate qui forte non existerent in vita agresti, quamvis ille status, omnibus sedulo perpensis, valetudini corporis non ita favere videatur. Sed negamus illas corporis infirmitates ipsi societati tribuendas esse: si enim prudentes essent homines, temperantes, continentes, a cunctis vitiis lege naturali prohibitis abstinentes, plerasque hujusmodi infirmitates ignorent et aliarum remedia melius noscerent. Non ergo societati, sed imprudentiæ hominum eorumque libidinibus hæc mala tribui debent.

R. Nego consequ. Etiam si enim concederetur majori robore corporis fructos fuisse homines in sylvis quam in societate, non inde sequeretur societatem felicitati eorum vere noxiam esse. Sola quippe valetudo corporis non facit hominem beatum, sed præcipue recte fa-

cultatum ejus exercitatio: atqui, fatente ipso cive Genevensi, facultates mentis minime exercerentur et nullæ forent in vita agresti; nulla haberetur distinctio inter verum et falsum, bonum et malum: nullus cultus Deo exhiberetur. Homines essent rationales, et tamen ratione non uterentur, sua tantum imbecillitate suisque miseriis a brutis animantibus discreparent; bruta enim, divina Providentia ordinante, ad vitam agrestem destinata, plumis, pilis, pelle crassa, contra intemperiem aeris mirabiliter muniuntur; dentibus, unguibus vel cornibus adversus hostes suos fortiter armantur; proles eorum intra breve tempus sufficienter sibi providere potest. Quantum ergo daretur discrimen inter belluas et hominem more earum viventem! Adeo manifestum est illum ad societatem esse destinatum, ut absurditates, quæ contra hanc veritatem proferri solent, amplius confutare nos pudeat.

SCHOLIUM.

Homo itaque non essentialiter est malus, ut placuit Hobbes; nec essentialiter bonus, ut voluit Rousseau; sed perversas et optimas simul habet inclinationes. Ordinarie bonus vel malus erit juxta primam educationem quam susceperit, et prout cupiditates refrenare studuerit vel eis indulgere consueverit.

Rationem hujus contradictionis clare subministrat revelatio, aperte docens hominem in rectitudine creatum, per lapsum primi parentis a primæva justitia excidisse.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE OFFICIIS HOMINIS ERGA ALIOS HOMINES GENERATIM SUMPTOS.

Cuncta officia hominis erga alios homines generatim spectatos his duobus principiis ratione evidenter fundatis et ab omnibus generaliter admissis, nituntur:

Omnia quæcumque vultis ut faciant vobis homines, et voce facite illis. Matth., vii, 12 : *Alteri ne feceris quod tibi fieri non vis.* Hinc officia nostra erga alios homines, sic generatim consideratos, duplicis sunt generis, alia positiva et alia negativa. In prioribus aliquid præcipitur faciendum, in posterioribus aliquid prohibetur ne fiat.

§ I. — De positivis officiis nostris erga alios homines generatim spectatos.

Præcipua hæc officia sunt dilectio, beneficentia, gratitudo et fidelitas.

1° *Dilectio.* Cum enim omnes homines a Deo veniant, ab eodem patre communi descendant et natura nobis sint consimiles, eos tanquam proximos et fratres debemus diligere, honorare et prævenire, juxta singulorum ætatem, meritum ac dignitatem : multam benevolentiam omnibus exhibere tenemur, quia, natura duce, hæc ab aliis nobis præstari desideramus. Si quem igitur verbis, signis vel actis offenderimus, hanc injuriam quamprimum reparare oportet, veniam petendo vel convenientem satisfactionem exhibeado. Si quis vero nos offenderit, facile condonemus, sicque etiam inimicos diligamus.

2° *Beneficentia.* Unusquisque commodum et utilitatem aliorum procurare debet, quantum moraliter potest; naturaliter quippe desiderat ut alii ita se gerant erga se. Ergo, etc.

Cuncta beneficentiæ munia sub denominatione generali vocantur *officia humanitatis* quia respiciunt homines ut tales, et sola eorum natura fundantur. Naturalem hanc obligationem agnoverunt ipsi Gentiles; sic enim se habet Tullius (*de Officiis*, l. 1, n. 52) : « Una enim ex re satis præcipitur, ut, quidquid sine detrimento possit commodari, id tribuatur cuique vel ignoto. »

Hinc periclitantibus et necessitatem patientibus succurrendum est, sive in iis quæ ad animam, sive in

iis quæ ad corpus spectant. In iis quæ ad animam pertinent, ignorantes erudire, errantes reducere, peccantes corrigere, dubitantibus consilium dare, mœstos consolari, defectus sufferre tenemur, quantum charitas suadet et prudentia permittit. In iis vero quæ spectant ad corpus, hæc imprimis, pro circumstantiis, præstare oportet, scilicet, infirmos visitare, esurientes nutrire, sitientibus potum dare, captivos redimere, nudos vestire, derelictos hospitio colligere, mortuos sepelire, etc.

Si autem cunctis necessitatem habentibus subvenire nequeamus, aliquis instituendus est ordo in beneficiis conferendis. Cæteris paribus, anteferre debemus, 1° parentes et proximos consanguineos nostros; 2° amicos et vicinos; 3° quamvis homines cujusque religionis generali dilectione prosequi et sincera misericordia sublevare debeamus, eis tamen præferendi sunt qui eadem religionem nobiscum profitentur.

Diximus *cæteris paribus* : nam qui graviori necessitate premitur, omnibus, etiam proximis consanguineis, antefendus est : « Vera in hoc est charitas, ut » qui indigent amplius accipiant prius. » S. Bernardus, t. I, col. 1440, edit. an. 1690.

Non idcirco tenentur divites cunctas possessiones suas pauperibus erogare, saltem communiter, et, seclusa necessitate extrema, naturalis ordo id non postulat. Ita sentiunt omnes.

Quantitas igitur distribuenda, ex variis circumstantiis æstimanda est, nempe ex conditione tribuentis, et ex necessitate accipientis. Triplicis generis esse possent bona possidentis, videlicet, alia stricte necessaria, alia statui congruentia et alia superflua. Similiter triplex distinguitur necessitas, scilicet, communis, gravis et extrema. Ex bonis etiam necessariis succurrendus est egenus in necessitate extrema constitutus: in necessitate communi sufficit dare ex superfluis; in necessitate gravi tribuendum est etiam ex bonis statui congruis.

Maxime cavendum est ne beneficia, sive magna, sive parva, cum asperitate aut differentia tribuantur, sed semper cum benignitate, hilaritate et urbanitate.

3° *Gratitudo*. In eo consistit gratitudo ut signis exterioribus manifestemus nos beneficium acceptum juxta pretium ejus æstimare, et gratias pro eo retribuere studeamus.

Nullum est dubium quin gratum animum benefactoribus exhibere teneamur: si enim cunctos homines diligere, eisque benefacere debemus, quanto magis diligendi sunt qui specialia dilectionis signa nobis ostenderunt! Ipsæ bestię, ratione destitutæ, aliquos gratitudinis sensus benefactoribus suis exhibent; a fortiori ergo beneficiorum nobis præstitorum memores ut simus necesse est. Unde cor ingratum omnes contemnunt et detestantur.

4° *Fidelitas*. Homines diu in societate existere nequeunt quin multas conventiones secum ineant ad jura et onera singulorum recte determinanda: atqui vanæ et illusoriæ forent conventiones, si stricta non existeret obligatio fideliter eis standi. Aliunde, valde odibilis semper habita est infidelitas in pactionibus. Ergo, etc.

§ II. — De officiis nostris negativis erga alios homines generatim spectatos.

Duo præsertim nobis prohibentur relative ad alios homines generatim spectatos, videlicet, homicidium et furtum: hinc duplex sectio.

SECTIO PRIMA.

De Homicidio.

Homicidium est injusta alterius hominis occisio. Certum est talem hominis occisionem lege naturali prohibitam esse, et velut grande crimen semper habitam fuisse. Quidquid vitam hominis lædit, similiter

lege naturali prohibetur; v. g., mutilatio, vulneratio, percussio, incarceratio, minatio, ira, rixæ, disputatio, necessariorum victui aut vestitui substractio, etc.

Duo præcipue discutienda hic nobis occurrunt, nempe 1° an injustum vitæ aggressorem occidere liceat; quædam in consecrariis dicemus de invasore bonorum fortunæ et de invasore pudicitię; 2° an singularia certamina sint licita.

PUNCTUM PRIMUM. — An injustum vitæ aggressorem occidere liceat?

Plurimi Ecclesiæ Patres et theologi christiani fortiter contenderunt quod injustum vitæ aggressorem nunquam occidere liceret. Nunc communiter theologi et omnes sanioris doctrinæ philosophi contrariam sententiam unanimiter tenentur, et affirmant unumquemque propriam vitam cum dispendio vitæ injusti aggressoris, tuta conscientia, defendere posse; quibuscum sit.

PROPOSITIO.

Qui aliter propriam vitam defendere nequit, injustum aggressorem occidere potest.

*Probat*ur, in tractatu de Decalogo, Scriptura sacra, jure canonico et testimoniis Patrum, quæ ideo hic tantum indicamus.

Sic insuper probatur *ratione*. 1° Cunctis animantibus insita est propensio naturalis qua propriæ conservationi jugiter invigilant et vim quamlibet vi opposita repellunt: ergo, si vitam nostram aliter tueri nequeamus, injustum aggressorem, naturæ impulsu, occidere possumus.

2° Charitas bene ordinata incipit a semetipso: sic apprehendunt omnes: ergo, cæteris paribus, vitam alterius propriæ vitæ anteferre non tenemur: atqui vitam alterius vitæ nostræ anteferre teneremur, cæteris non solum paribus sed longe inæqualibus, si in-

justum aggressorem occidere non liceret. Supponitur enim, ex una parte, illum esse injustum, et ex altera parte, aliam nobis non suppetere viam ad eum repellendum. Ergo...

3° Sensus omnium hominum certissima est veritatis regula: atqui omnes persuasum habent licitum esse injustum aggressorem occidere, quando moraliter impossibile est propriam vitam aliter defendere. Unde quamvis homicidium ultimo supplicio ubique plectatur, mors ex legitima sui defensione illata nunquam habita est ut crimen. Ergo, etc.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1° Mortem injusti aggressoris sibi proponere non licet, quia esset actus iræ, odii, vindictæ, etc.; at qui caput injusti aggressoris amputat, pectus transfodit, etc., mortem illius, quicquid dicat, evidenter sibi proponit, siquidem tales actiones ex natura sua sunt mortales. Ergo, etc.

R. Dist. min. Qui caput, etc., mortem ejus sibi proponit tanquam medium ad conservandam propriam vitam omnino necessariam, *conc.*; tanquam malum aggressoris, *nego min.* Itaque negari non potest eum qui alterius caput amputat vel pectus transfodit, mortem ejus revera aliquo sensu sibi proponere, cum hujusmodi actiones mortem inducere soleant: at certum est illum sui defensionem primario sibi proponere posse, et contendimus quod hunc finem tantum intendere debeat. Unde, si mortem sibi paratam alia via fugere posset, v. g., currendo, se abscondendo, clamando, aggressorem verberando, mutilando, etc., eum occidere non deberet. Mors igitur aggressoris soli imprudentiæ, injustitiæ vel obstinationi ejus tribuenda est, non vero ei qui juste se defendere volens, ponit actionem ex se bonam, duos effectus habituram, unum bonum quem solum intendit, scilicet conservationem vitæ suæ, et alterum malum quem tantum-

modo permittit, videlicet, mortem aggressoris evidenter injusti. Ergo, etc.

Obj. 2° Cunctos homines, etiam inimicos nostros diligere, eisque benefacere debemus; ergo injustum aggressorem occidere non licet.

R. Nego conseq. Cunctos homines diligere quidem debemus sicut nosmetipsos, non vero plus quam nosmetipsos: at si injustum aggressorem occidere nobis non liceret, etiam cum alia non existit via qua mortem ab illo intentam declinare valeamus, tunc illum plus quam nosmetipsos diligere teneremur, siquidem vita nostra pro conservanda vita ejus fundenda esset. Ergo, etc.

Inst. Ordo charitatis exigit ut vitam temporalem pro alterius vita æterna profundere non dubitemus: atqui de vita æterna injusti aggressoris hic agitur. Ergo, etc.

R. Dist. ant. Ordo charitatis exigit ut, etc., si proximus in extrema necessitate constituatur, *conc.*; secus, *nego ant.* Proximus autem in extrema necessitate versatur quando necessario periturus est nisi efficaciter ei succurratur. Certum est nos teneri vitam temporalem pro vita æterna alterius in extrema necessitate constitui profundere, uti apud theologos docetur, et fusius pro variis circumstantiis explicatur: verum injustus aggressor in extrema necessitate non est positus; libere enim periculo sese objicit. Aliunde, invasus ei non succurreret efficaciter, vitam suam tradendo, ut patet, cum peccatum non impediret. Ergo, etc.

Cum autem ratio fundamentalis cur injustum aggressorem occidere liceat sit legitima sui ipsius defensio, plurima hinc consectaria sequuntur, nempe:

1° Si timeamus ne aliquis mortem nobis parare velit, non ideo eum occidere licet; nam hic et nunc non est vere aggressor. Non expectandum est tamen donec catapultam, v. g., explosorit, gladio percusserit, etc., quia sæpe defensio tunc possibilis non esset. Ubi vero externam actionem incipit, et mortem intendere

evidenter manifestat, tunc legitima et prudens est sui defensio.

2° Quoniam mala nunquam facienda sunt ut eveniant bona, non licet occidere innocentem quo se protegit injustus aggressor, ut facilius hic postea occidatur; sed adversus injustum aggressorem se defendere liceret cum evidenti periculo occidendi innocentem: ita saltem multi doctores; nam in eo casu, ex eadem actione bona, duo immediate sequuntur effectus, scilicet, invasi conservatio quæ directe intenditur, et innocentem occisio quæ tantum permittitur.

3° Licet, e contra, quemlibet injustum aggressorem occidere, sive sit laicus, sive clericus, sive inferior, sive superior, sive affinis, sive propinquus, sive etiam pater aut mater, sive culpabiliter, sive inculpabiliter agat, qualis est ebrius et furiosus, sive invasus occasionem dederit, eum, v. g., calumniando, contumeliis afficiendo, sive nullam occasionem præbuerit: eadem enim semper est ratio, nempe legitima sui ipsius defensio.

4° Aliquem mutilare nos volentem communiter occidere licet; periculum est enim ne, ultra progrediens, nos occidat vel ex vulnere mors sequatur.

5° Furem occidere non licet, si agatur de bonis parvi momenti; neque si bona etiam magni momenti aliter servari possint; si vero servari nequeunt nisi per mortem invasoris, scinduntur doctores. Eorum sententias in theologia expositas hic, brevitatis causa, omittimus.

6° An liceat occidere invasorem pudicitiae, bonis fortunæ pretiosioris, iterum dissentiunt auctores. Ad theologiam remittimus.

7° Honoris aggressorem per injuriam, detractio- nem, etc, occidere non licet. Aliæ enim suppetunt viæ honorem reparandi, et aliunde fama est ordinis inferioris vita.

8° Proximum sicut nosmetipsos diligere debemus: ergo injustum vitæ alterius invasorem occidere licet,

nisi forte ille invasor esset pater, mater, conjux vel filius, quia plus diligere tenemur parentes et proximos consanguineos aut conjunctos quam extraneos.

PUNCTUM SECUNDUM. — An singularia certamina sint licita.

Singulare certamen illud dicitur quo duo pugiles, post expressam de loco, hora et armis conventionem, libere secum periculo vitæ decertant, unde vulgo *duellum* vocatur. Græci, Romani aliique veteres vix cognoscebant singulare certamen privata auctoritate susceptum. Mos ille crudelis vindictam sumendi per duellum, a barbaris populis Septentrionis, circa sextum sæculum, fuit introductus. Primum habitus est tanquam via legitima qua infallibiliter detegerentur rei, et idecirco vocabatur *judicium Dei*; deinde invaluit apud nobiliores viros, præsertim a tempore Francisci I in Gallia, ut medium justum et efficax vindictam injuriæ acceptæ sumendi, vel convenientem honoris læsi reparationem obtinendi. Intra multos annos plures occubuerunt nobiles in cruentis hujusmodi certaminibus quam in præliis pro tuenda patria susceptis. Sub Henrico IV, per decem et octo annos, quatuor millia sic occisorum numerata sunt.

Quamvis iste furor parumper deferbuerit, non raro tamen singularia adhuc exercentur certamina. Abs re igitur non erit barbaram hunc decertandi consuetudinem paucis verbis confutare.

PROPOSITIO.

Prorsus illicita sunt singularia certamina privata auctoritate suscepta.

Prob. 1°. Seipsum occidere non licet, nec propria auctoritate vitam alteri eripere, nec periculo alterum aut utrumque faciendi ultro se exponere, ut probavimus: at, etiamsi ambo decertantes convenirent, ut nonnunquam accidit, quod prælium per pri-